

สรุปผลการสัมมนา

การเรียนรู้ การสอน และการวิจัย ด้านบริหารการศึกษา
ระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันอุดมศึกษาไทย

วันที่ 21 กันยายน 2535

ณ โรงแรมบางกอกพาเลซ

LB
2341.8
.T5
ก6456
2535

รวบรวมโดย

นักศึกษาคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต

สาขาการบริหารอาชีวศึกษา รุ่นที่ 5

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง

บรรยายพิเศษ

"ความสำคัญและความจำเป็นของศาสตร์การบริหารการศึกษาไทย"

โดย

ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอ้าน

ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอ้าน ท่านสำเร็จการศึกษา ทางด้านการบริหาร การศึกษาในระดับปริญญาเอก จากมหาวิทยาลัยมิชิแกนสหรัฐอเมริกาและสำเร็จหลักสูตรวิท ยาลัยป้องกันราชอาณาจักรเมื่อปีพุทธศักราช 2520 การทำงานท่านเคยดำรงตำแหน่งทางการบริ หารระดับรองอธิการบดี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รองปลัดกระทรวง รองปลัดทบวง รักษาการ ในตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยขอนแก่น ขณะนี้ท่านดำรงตำแหน่งปลัดทบวงมหาวิทยาลัย ผลงานที่เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ ได้แก่การก่อตั้งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชซึ่ง เป็นมหาวิทยาลัยในระบบการเรียนการสอนทางไกล เป็นสมาชิกมูลนิธิสภา สมาชิกสภานิติ บัญญัติแห่งชาติ นอกจากนี้ ท่านยังได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ หลาย ๆ ปริญญา ทั้งในและต่างประเทศได้รับรางวัลผลงานดีเด่น และดำรงตำแหน่งทางราชการพิเศษ และองค์ การสัมมนาสมาคมจำนวนมาก

คำบรรยายของ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน

ท่านรองอธิการบดี ท่านคณบดี ท่านอาจารย์ และสัมมนาสมาชิกที่เคารพทุก ท่าน ผมรู้สึกเป็นเกียรติและมีความยินดีอีกวาระหนึ่งที่ได้มีโอกาส มาแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นใน เรื่องที่ผมถือว่ามีความสำคัญสูงสุด นั่นก็คือเรื่องความสำคัญ และความจำเป็นของศาสตร์การบริหาร การศึกษาไทยซึ่งเป็นหัวข้อเรื่อง ที่ทางผู้จัดสัมมนา ได้ขอให้ผมบรรยายพิเศษ ที่ผมถือว่า เรื่องนี้ เป็นเรื่องสำคัญสูงสุดก็ด้วยเหตุผลเชิงส่วนตัว ผมเองเป็นสมาชิกวิชาชีพบริหารการศึกษา ทั้งในแง่การศึกษอาบรม และทั้งในแง่การปฏิบัติ และเหตุผลส่วนรวม ในฐานะที่เป็น ครูคนหนึ่ง และเป็นผู้ให้บริการการศึกษาด้วยผู้หนึ่ง ของระบบการศึกษาไทย ผมมีส่วนร่วมทำ และเป็นเรื่องสำคัญที่สุดซึ่งถ้าใครก็ตามเข้ามาอยู่ในอาชีพครู มาเป็นผู้บริหารการศึกษาแล้วไม่ เห็นว่าเรื่องที่ตัวเองทำนี้สำคัญผมว่าลาออกไป สิ่งนี้ค่อนข้างจะเป็นความโน้มเอียงส่วนตัวเพราะ ฉะนั้นตอนที่ผมไปชวนให้มาพูดเรื่องนี้ ผมก็ตอบรับทันทีทั้ง ๆ ที่เช้าวันนี้ มีงานซ้อนกันอยู่ หลายงาน แต่ไม่มีอะไรที่จะมีความสุขเท่ากับการที่ได้มารับใช้วิชาชีพของตนเอง และได้มาพูด

ในเรื่องที่คิดว่าเป็นความมั่งคั่งทางสติปัญญา และจะก่อให้เกิดผลกับมวลชน ที่จริงมาถึงวันนี้แล้ว หัวข้อที่มอบให้ผมพูดคือความสำคัญ และความจำเป็นของศาสตร์การบริหารการศึกษาไทยนั้นน่าจะหมดความจำเป็น เราน่าจะก้าวล่วงพ้นไปจากการที่เราจะต้องมาพูดกันว่า บริหารการศึกษานั้นสำคัญไฉน ทำไมถึงต้องมีการศึกษาอบรมทางด้านการบริหารการศึกษาถึงขั้นระดับบัณฑิตศึกษา เพราะเราก็ได้ทำเรื่องนี้กันมานานพอสมควร แต่ผมเข้าใจว่าที่ต้องนำเอาประเด็นนี้มาทบทวนกันอีกทั้ง ๆ ที่เราเห็นความสำคัญอยู่แล้ว ก็เพื่อที่จะยืนยันความสำคัญ แล้วจะทำให้สิ่งที่อาจจะลบเลือนลงไปบ้างเกิดความชัดเจนขึ้น เพื่อเป็นพื้นฐานของการที่จะพูดเรื่องนี้กันต่อไปในการบรรยายหรืออภิปราย ในส่วนที่เหลือของวันนี้ในโลกยุคปัจจุบันซึ่งเป็นโลกที่มีการแข่งขันกันสูงเป็นโลกที่ฟุ้งพา อาศัยกันค่อนข้างมากและประเทศไทยก้าวเข้าไปสู่ประชาคมโลก ในบทบาทที่เพิ่มขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมืองระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจหรือไม่ว่าจะเป็นทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในรูปแบบประเทศไทยกลายเป็นคู่ค้าคู่แข่งทั่วโลก และประเทศไทยกลายเป็นศูนย์กลางระหว่างประเทศในหลาย ๆ เรื่องรวมถึงเรื่องการศึกษาด้วย ในสภาพที่มีการแข่งขันและมีความร่วมมือสูงทั้ง 2 ด้านร่วมกันอยู่ สิ่งที่เป็นปัจจัยที่ถือว่าเป็นข้อได้เปรียบของการแข่งขัน หรือที่เรียกว่า เป็น COMPETITIVE REQUIREMENT จะมีอยู่ 3 เรื่อง

เรื่องแรกก็คือ เรื่องคุณภาพของประชากรและคุณภาพของกำลังคน ประเทศไหนก็ตามที่มีคุณภาพของประชากรดี และมีคุณภาพของกำลังคนดีถือว่าประเทศนั้นมีปัจจัยของการแข่งขันที่เหนือคนอื่น ปัจจัยที่ 2 คือขีดความสามารถของการจัดการซึ่งเป็นเรื่องของ MANAGEMENT CAPABILITY ประเทศใดก็ตามถ้ามีขีดความสามารถของการจัดการสูง ประเทศนั้นได้เปรียบ ประการที่ 3 ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยีประเทศใดก็ตามเป็นประเทศที่พึ่งพาตนเองได้ทางเทคโนโลยีและเป็นเจ้าของเทคโนโลยี ประเทศนั้นได้เปรียบเพราะฉะนั้นทุกวันนี้ ที่ทั่วโลกเขายอมรับว่าประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ได้เปรียบคนอื่น และสามารถแข่งขันกับใครก็ได้ในโลกนี้แล้วก็มีสถานะเป็นเจ้าโลกอยู่ในหลายเรื่อง ถามว่าญี่ปุ่นเก่งอะไรทั้ง ๆ ที่ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ไม่ได้มีทรัพยากรธรรมชาติมากมาย ที่จะเอามาเป็นพื้นฐานของการผลิตหรือการพัฒนาทางอุตสาหกรรม แต่ที่ญี่ปุ่นมีไม่แพ้ใครใน 3 เรื่องนี้ คือเรื่อง คุณภาพของประชากร และกำลังคนอันเนื่องมาจากญี่ปุ่นได้ทุ่มเททางด้านการศึกษาไว้มาก ญี่ปุ่นเริ่มต้นพร้อม ๆ กับเรา สมัยเมจิก็คือสมัยรัชกาลที่ 5 แต่เดี๋ยวนี้ไม่ว่าจะวัดด้วยดัชนีใด ญี่ปุ่นจัดการศึกษาจนกระทั่งใช้เป็นปัจจัยของการพัฒนาประชากรและกำลังคนได้ในระดับแนวหน้าของโลก เวลานี้เมื่อจะศึกษากันถึงเรื่องการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ประเทศส่วนใหญ่จะมุ่งไปศึกษาว่าญี่ปุ่น มีขีดความสามารถในการจัดการแบบญี่ปุ่นจนกระทั่งขณะนี้ทั่วโลกจะมีหนังสือและผลงานการวิจัยค้นคว้า ที่พยายามศึกษาในเรื่อง JAPANESE TIME OF MANAGEMENT คือการจัดการแบบญี่ปุ่น แล้วก็พูดกันไปทั่วโลก เวลาที่จะมีการพัฒนาเรื่อง การจัดการ แม้แต่เรื่องคิวซี ก็ให้เครดิตญี่ปุ่น ทั้ง ๆ เกิดในสหรัฐอเมริกา และจะว่ากันไปญี่ปุ่นก็เป็นลูกศิษย์สหรัฐในเรื่องนำคิวซีไปใช้ในระบบการจัดการของญี่ปุ่นด้วยซ้ำ แต่เมื่อญี่ปุ่นนำไปใช้แล้ว ญี่ปุ่นสามารถประยุกต์ให้กับวิถีชีวิตการทำงานของญี่ปุ่นได้ดี จนกลายเป็นเทคนิคที่ทุกคนยอมรับว่าคิวซีแบบญี่ปุ่น คือคิวซีที่เพิ่มคุณภาพงาน และใช้พัฒนาคุณภาพงาน โดยอาศัยกลุ่มปฏิบัติการเป็นผู้ดำเนินการได้ดีที่สุด ก็แสดงอยู่ในตัวว่าประเทศญี่ปุ่นมีขีดความสามารถในการจัดการไม่แพ้ใคร มาถึงเรื่องเทคโนโลยี ญี่ปุ่นก็พึ่งพาตนเองทางเทคโนโลยีได้มาก และ

เทคโนโลยีบางแขนงญี่ปุ่นก็นำคนอื่นตามกันง่าย ๆ ทำไมปัจจุบันจึงมีปัญหาเรื่องลิขสิทธิ์ ลิขสิทธิ์ เรื่องทรัพย์สินทางปัญญา ก็เพราะประเทศที่ยังไม่สามารถจะพัฒนาทางเทคโนโลยีขึ้นมา เพื่อเป็นปัจจัยของการพัฒนาด้านต่าง ๆ เมื่อไม่มีทางเลือกก็ใช้วิธีลอกแบบใช้วิธีขโมย จะพูดด้วยคำนั้นก็ได้อีก ฝ่ายประเทศที่เขามีจิตความสามารถในการผลิตและพัฒนาเทคโนโลยี เขาก็หวังเมื่อเขาหวังเขาก็พยายามในทุกทางที่จะไม่ให้คนอื่นขโมยเทคโนโลยีของเขา ด้วยการมีกฎหมายระหว่างประเทศ มีข้อตกลงระหว่างประเทศมีเงื่อนไขนานาประการมันก็แสดงอยู่ในตัวว่า แพ้ชนะกันที่เทคโนโลยี และถ้าประเทศไทยจะต้องก้าวไปสู่การแข่งขันในระดับโลกที่กว้างขวาง และเข้มข้นยิ่งขึ้นและจะยิ่งขึ้นตามลำดับเราจะต้องทำให้ปัจจัยที่ก่อให้เกิดข้อได้เปรียบทั้ง 3 ประการ ทั้งทางด้าน การพัฒนาคุณภาพประชากรและกำลังคน การพัฒนาจิตความสามารถในการจัดการและการพัฒนาเทคโนโลยี ให้ประเทศไทยพึ่งตนเองให้ได้มากที่สุด ถามว่าเรื่องนี้ใครทำ ชัดเจนครับ หลายฝ่ายจะต้องช่วยกันทำ แต่ผู้ที่จะต้องเป็นเจ้าภาพ และรับผิดชอบเรื่องนี้มากที่สุด ก็คือการศึกษา ทุกระดับและทุกประเภทของการศึกษา จึงได้มีเสียงร่ำร้องกันอยู่ตลอดเวลาว่าเรื่องของงานที่จะพัฒนาเศรษฐกิจไม่ยากนักเพราะคนไทยได้แสดงฝีมือให้เห็นมาแล้วในรอบ 4-5 ปี ที่ความเจริญทางเศรษฐกิจ ที่เป็นเลข 2 หลัก ก็คือ 10 กว่าเปอร์เซ็นต์ ซึ่งสูงสุดในโลก แม้มี รสช.แล้ว มีพฤษภามิฟแล้วชะงัก เราก็ยังเติบโต 7-8 เปอร์เซ็นต์ซึ่งก็ถือว่าอยู่ในระดับสูงแต่ในขณะที่เรากำลังเติบโตทางเศรษฐกิจ เรามีความเสื่อมโทรมและเสื่อมถอย ทางด้านสังคม

จนกระทั่งถ้าเราไม่พัฒนาหรือแก้ไขปัญหาลังคมให้ได้แล้ว ก็จะพลอยฉุดเรื่องของงานพัฒนาเศรษฐกิจ ให้ถดถอยตามลงมาด้วย อย่างที่ประเทศชาติเรากำลังเผชิญอยู่ เป็นเรื่องของงานพัฒนาสังคม การแก้ปัญหาลังคมมากกว่าเรื่องทางด้านเศรษฐกิจ ผมจึงติดตามเรื่องที่ทางฝ่ายการเมือง จะให้ความสำคัญต่อทางด้านการศึกษาอย่างที่ท่านทั้งหลายติดตาม เพราะได้มีข้อคิดและข้อเสนอทำนองนี้ต่อเนื่องกันมาตลอด ว่าเลิกกันเสียที่ได้ไหมที่แบ่งกระทรวงเป็นเกรด A B C D เลิกกันเสียที่ได้ไหมที่เอาผู้ไม่มีความรู้ความสามารถ มาบริหารงานในกระทรวงที่ถือว่าเป็นหลักของการพัฒนา ปัจจัยข้อได้เปรียบในเชิงการแข่งขันคือกระทรวงที่ทำงานด้านการศึกษา จะเป็นที่น่ายินดีได้หรือยังก็ไม่ทราบ เมื่อผลการตั้งรัฐบาลยังไม่ประกาศ และยังไม่ได้ว่าใครจะมาเป็นรัฐมนตรีของ 2 กระทรวงนี้ ก็คงต้องใช้ระบบ wait and see ต่อไป ว่าที่นายกรัฐมนตรีก็จะให้ความสำคัญและท่านก็ให้ความสำคัญทางด้านการศึกษา มาโดยตลอด เราก็อาจจะมีความหวังในการที่จะพัฒนาการศึกษา ให้เป็นปัจจัยนำของการพัฒนาให้ได้ถ้าเราทำเรื่องนี้ไม่สำเร็จผลพวงของเรื่องอื่น ๆ ก็จะล้มเหลวตามไปด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ผมคงไม่ต้องใช้เวลามาก ที่จะพูดว่าการศึกษาสำคัญไฉน ในฐานะที่เราสนใจทางด้านการบริหารศึกษาร่วมกันเราคงมีความเข้าใจตรงกันอยู่แล้ว ว่าการศึกษานั้น เป็นเรื่องกิจการสำคัญอันดับสูงสุดของรัฐไม่ว่ารัฐจะอยู่ในระบอบการปกครองประเภทใด เขาก็ถือว่าการศึกษาเป็นกิจการสำคัญอันดับสูงสุด และนอกจากจะเป็นกิจการสำคัญอันดับสูงสุดแล้วยังเป็นกิจการที่มีขนาดใหญ่ใหญ่กว่ากิจการทั้งหลายทั้งปวงที่รัฐและสังคมแต่ละสังคม จะมีที่ถือว่าเป็นกิจการขนาดใหญ่ไม่ต้องดูอะไร ดูจากทรัพยากรการบริหาร ก็ต้องใช้ทรัพยากรการบริหารมากกว่ากิจการใด ๆ ทั้งสิ้นถามว่าขณะนี้ ใช้นุ้คนลากรถเพื่อให้นักศึกษาอบรมแก่สมาชิกของประเทศไทย 58 ล้าน ใช้นุ้คนก็แสน เอาตั้งแต่อนุบาลถึงมหาวิทยาลัยดูจากทรัพยากรการบริหารก็ต้องใช้ทรัพยากรการบริหารมากกว่ากิจการใด ๆ เกือบล้านคนมีกิจการใหม่ในประเทศไทย ที่ต้องใช้บุคลากรค่า

เงินกิจการมากขนาดการศึกษาไม่มีค่าในแง่เงิน ซึ่งเป็นปัจจัยการบริการที่สำคัญอีกด้านหนึ่ง ก็ไม่มีกิจการใดของรัฐของประเทศ และของสังคมที่ใช้เงินงบประมาณมากเท่ากับการศึกษา ขณะนี้ ท่านอาจจะได้ยินข่าวว่าบางปีงบประมาณทางการศึกษาอยู่ในอันดับ 2 ขบป้องกันประเทศอยู่อันดับหนึ่ง บ้างปีก็ขึ้นไปอันดับหนึ่ง แต่ถ้าท่านรวมเอาทรัพยากรการเงินทั้งหมด ที่มาในรูปงบประมาณและที่มาจากฝ่ายเอกชนที่ไม่ได้มาในรูปงบประมาณ ที่เอกชนเขาให้บริการรวมเข้ากับงบประมาณแผ่นดินแล้วจะเป็นกิจการและที่มาจากฝ่ายเอกชนจะเป็นกิจการที่ใช้เงินและใช้งบประมาณ เป็นอันดับหนึ่งถามว่ากิจการนี้เกี่ยวข้องกับคุณแค่นั้นก็เห็นว่าไม่มีกิจการใดที่เกี่ยวข้องกับคนตั้งแต่เกิดจนตาย แล้วมีหน้าที่ยังบังคับให้คนในช่วงอายุช่วงหนึ่งต้อง ได้รับการศึกษาทุกคนด้วย แม้ว่าเราไม่สามารถจะทำให้เขาได้รับการศึกษาทุกคนนั้นก็คือในช่วงการศึกษาภาคบังคับ 6 ปีและกำลังขยายเป็น 9 ปี แล้ววันหนึ่งข้างหน้าก็อาจจะบอกได้ว่า 12 ปี อย่างที่เกิดขึ้นแล้วในหลายประเทศ

ท่านทราบไหมว่า คนอายุแรกเกิดถึง 12 ขวบซึ่งส่วนหนึ่งของคนจำนวนนี้ อยู่ในการศึกษาภาคบังคับมีในประเทศไทยประมาณ 18 ล้านคน คิดแล้วเป็นจำนวน 1 ใน 3 ของประชากรทั้งหมด ท่านทราบคืออยู่แล้วว่า การศึกษาระดับมัธยมศึกษานั้นขณะนี้เราจัดให้กับคนจบป.6 ได้เรียนต่อในจำนวนไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งและมากขึ้นตามลำดับ

สำหรับอุดมศึกษานั้น ขณะนี้เรากำลังเข้ามาจัดจนเป็นอุดมศึกษาสำหรับมวลชน เจ้าเกณฑ์นั้นแล้วเพราะคนในช่วงอายุ 18-22 ปี จำนวนถึง 22% ที่อยู่ในระบบอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนทั้งระบบเปิดและระบบปิด ไม่บังคับคนที่อายุเกินกว่านั้นซึ่งมีอยู่จำนวนหนึ่งที่ทำงานแล้วมาเรียนเกณฑ์ทั่วโลกเขาถือว่าประเทศใดก็ตามที่จัดอุดมศึกษาได้เกิน 15% ของกลุ่มอายุจะถือว่าเป็นการศึกษาปวงชนและทำได้เกิน 50% ก็พูดได้เต็มปากว่า คือ อุดมศึกษาสำหรับทุกคนซึ่งเกณฑ์อันนี้จะต่างจากประถม เพราะถ้าเป็นประถมนั้นเวลาพูดถึง Education for all ควรจะหมายถึง 100% ของ Edge Group หรือใกล้ ๆ 100% แต่พอถึงอุดมศึกษานั้นไม่ได้ใช้เกณฑ์นั้นเพราะโดยธรรมชาติ ถึงแม้จะพยายามจัดอุดมศึกษาให้กับทุกคนก็ไม่มีประเทศไหนในโลกที่ทุกคนจะได้รับโอกาสนั้น ด้วยเหตุผลต่าง ๆ และด้วยธรรมชาติของคนคงจะไม่ใช่ว่าทุกคนที่จะเรียนอุดมศึกษาได้ หรือประสงค์จะเรียนอุดมศึกษาซึ่งถ้ามองในลักษณะนี้โดยเฉพาะเมื่อก้าวมาถึงยุคนี้ ซึ่งเป็นยุคสังคมแห่งการเรียนรู้เป็นยุคที่เราเชื่อในการศึกษาตลอดชีวิตเป็นยุคที่เริ่มนึกถึงการศึกษานี้ ในลักษณะที่ไม่ไปผูกพันกับเรื่องของอายุ เรื่องของการศึกษาสำหรับทุกคนในการศึกษาทุกระดับและทุกประเภท จึงเป็นเรื่องแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นทั่วโลก และในประเทศไทยก็ไม่มีข้อยกเว้น

เมื่อเป็นเช่นนี้ก็คงพูดเต็มปากว่า เห็นจะไม่มีบริการสังคมบริการใด ที่จะเกี่ยวข้องกับคนตั้งแต่เกิดจนตาย เหมือนกับการบริการทางการศึกษา เมื่อเป็นเช่นนี้ถ้าเราจะพูดว่าการศึกษา เป็นกิจการที่สำคัญที่สุดกิจการหนึ่งของรัฐ เป็นกิจการที่มีขนาดใหญ่ที่สุดที่ใช้ทรัพยากรการบริหาร และที่เกี่ยวข้องกับคนจำนวนมากที่สุด เมื่อเป็นเช่นนี้จึงต้องจัดระบบการศึกษาที่ดีที่มีประสิทธิภาพ มิฉะนั้นแล้วจะไม่บรรลุเป้าหมาย จะเกิดภาวะของการสูญเสียและการสูญเสียเปล่าอันเนื่องมาจาก การด้อยประสิทธิภาพทางด้านการบริหาร และการจัดการโดยธรรมชาติ แล้วกระบวนการจัดการศึกษานั้นแตกต่างจากกระบวนการ ที่ให้บริการที่ให้บริการด้านอื่น การศึกษาจึงมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกับกิจการอื่น ๆ จึงต้องมีระบบบริหาร และการจัดการที่มีลักษณะเฉพาะ คือต้องมีการพัฒนาระบบบริหารที่จะต้องเหมาะสมกับธรรมชาติของการจัดการศึกษา และจำเป็นจะต้องมีระบบ ที่มีทั้งส่วนที่เหมือนและส่วนที่แตกต่าง

จากการบริหาร เมื่อเราพูดถึงถึงเรื่องบริหารตามหลักการ เรามักจะนึกถึงการบริหารกิจการของหน่วยงาน 2 ประเภท ถ้าเป็นหน่วยงานของรัฐ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกิจการที่มุ่งบริการประโยชน์สาธารณะ มิได้มุ่งการแสวงหาจนถึงขั้นที่มีการสอนทางด้านการบริหารการศึกษา ถึงระดับปริญญาเอกกันมานานแล้ว เมื่อตอนที่ผมไปเรียนทางบริหารการศึกษาในปี 1960 - 62 ช่วงนั้นเป็นช่วงที่สหรัฐอเมริกา มีความตื่นตัวเรื่องการพัฒนาการบริหารการศึกษาเป็นอันมาก เพราะเขาพบว่า ก่อนหน้านั้น ในช่วงปี 1950 เศษ ๆ สิ่งที่เราเรียนที่สอนในหลักสูตรบริหารโรงเรียนหรือบริหารการศึกษานั้น ส่วนมากจะเป็นองค์ความรู้ที่ประมวลจากประสบการณ์ของผู้ที่ทำการบริหารแล้วก็ประมวลเอาประสบการณ์ขึ้นมาเขียน เป็นทำนอง COOK BOOK คือเหมือนตำราปรุงอาหารว่าถ้าจะทำสิ่งบางอย่างจะต้องใส่ไข่ไก่ใบ ต้องตีไข่กี่ที ต้องใส่น้ำตาลกี่ช้อนจะต้องเอาไปนึ่งนานเท่าไรอย่างนี้เป็นต้น แล้วตำราประเภท COOK BOOK ที่เกิดจากการที่ผู้ประสบความสำเร็จทางการบริหารเขียนขึ้นไม่ได้มีหลักการทางทฤษฎีเลย ท่านก็เขียนเล่าอย่างที่ท่านประสบความสำเร็จซึ่งถ้าคนอื่นไปทำตามท่าน ก็อาจไม่ประสบความสำเร็จอย่างท่านก็ได้ ฉะนั้นในยุคก่อนหน้าผมไปเรียน ถ้าไปเปิดตำราบริหารการศึกษาคู จะเขียนไว้เชิงคู่มือ การเป็นครูใหญ่ แล้วก็มี 1, 2, 3, 4 ต้องทำอะไรบ้าง การทำบัญชีการเงินของโรงเรียน ในยุคหลังจากที่ผมไปเรียนระยะก่อนที่ผมกำลังไปเรียนก็เกิดความเคลื่อนไหวว่าเราคงจะปล่อยให้ศาสตร์ทางบริหารการศึกษายู่ในสภาพ COOK BOOK คือตำราปรุงกับข้าวกันต่อไปอีกไม่ได้ เขาก็ได้มีการระดมกันเป็นครั้งใหญ่ มุขนิธิที่ก้าวเข้ามาสนับสนุนในสหรัฐตอนนั้นก็คือมุขนิธิที่ขาย Serial คืออาหารกล่องตอนเช้าที่เรากิน ๆ กันอยู่นี้ก็เข้ามาแพร่หลายอยู่ในเมืองไทย คือ Carrot Foundation เขามองเห็นว่า เรื่องการพัฒนาผู้นำทางการศึกษาเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะจะมีผลกับชุมชนโดยเฉพาะ ก็ให้เงินจำนวนมาก โดยเริ่มต้นจากการที่เขาผู้สอนทางบริหารการศึกษาทั่วประเทศมาสัมมนากันเหมือน ๆ ที่นี้กำลังทำสัมมนาเสร็จแล้วพวกอาจารย์ก็มาประเมินกัน ดูว่าองค์ความรู้ก็ดี วิธีการศึกษาวิจัยก็ดี สถานภาพของการเรียนการสอนศาสตร์ของเราก็คือ เมื่อเทียบกับสาขาอื่น มันมีจุดอ่อนตรงไหน เสร็จแล้วที่ประชุมสัมมนาอาจารย์ที่สอนบริหารการศึกษาเขาก็เสนอว่าจะต้องปรับปรุงกันเป็นการใหญ่

เรื่องที่จะต้องปรับปรุงก็คืออันแรก จะต้องมีการผลิตและพัฒนาตำราทางด้านการบริหารการศึกษา ในรูปใหม่ที่อาศัยหลักการทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ทางจิตวิทยา และถ้าทำอย่างนั้นได้ จะต้องส่งเสริมให้มี CENTER ทั่วประเทศเกิดขึ้น 8 CENTER เพื่อทำการศึกษาวิจัยค้นคว้า เกี่ยวกับพฤติกรรมการบริหารเกี่ยวกับระบบบริหาร เกี่ยวกับการจัดองค์การบริหาร เกี่ยวกับกระบวนการบริหาร แล้วก็ทำเวลาต่อเนื่องกันประมาณ 10 ปี เพื่อที่จะระดมกำลังกัน จนในที่สุดตอนที่ผมไปเรียนนั้นก็มีตำราแนวใหม่ออกมา มีวิธีการบริหารแนวใหม่ซึ่งส่วนหนึ่งก็จะเรียนร่วมกับการบริหารอื่น

ส่วนที่สอง จะแยกมาเรียนเป็นการเฉพาะของการบริหารการศึกษา ผมก็เลยกลายเป็นคนโชคดีที่ว่า เวลาเรียนบริหารการศึกษาที่มหาวิทยาลัยมิชิแกนตอนนั้นผมต้องไปเรียนคอร์สทางบริหารธุรกิจจำนวนหนึ่ง ไปเรียนคอร์สทางด้านบริหารรัฐกิจจำนวนหนึ่ง ไปเรียน Sociology and technology จำนวนมาก ต้องไปเรียน Economic จำนวนไม่น้อย โดยเขามองว่าการ TRAIN คนที่จะให้เป็นผู้บริหารนั้น ต้องมีความรู้กว้าง โดยเฉพาะในสาขาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจะต้องรู้หลักบริหารทั่วไป ซึ่งไม่ว่าเป็น public ก็ควรจะรู้ร่วมกัน ผ่านตำราเล่มเดียวแล้วถึงค่อยมาเรียนเจาะลงไปในเรื่องบริหารการศึกษาเป็นการเฉพาะ แล้วถึงมาทำวิทยานิพนธ์

เรื่องเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาโดยเฉพาะ ตอนนั้นในสหรัฐถือว่าเป็นแนวโน้มที่สุดของการพัฒนาศาสตร์ทางการบริหารการศึกษา เมื่อผมกลับมาประเทศไทย แล้วก็มีส่วนหนึ่งมาบุกเบิกการพัฒนาหลักสูตรบริหารการศึกษาโดยเฉพาะหลักสูตรปริญญาโท ที่คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มา 20 - 30 ปี เข้าใจว่าขณะนี้ก็ยังไม่ได้ปรับปรุงอะไรมาก ก็ได้พยายามนำเอาสาระใหม่ ๆ องค์ความรู้ใหม่ ๆ แนวทางใหม่ ๆ เข้ามาพัฒนา แต่เราก็มีข้อจำกัดมาก ข้อจำกัดของเราก็คือว่าการจะพัฒนาให้ได้เต็มที่เช่นนั้น มันต้องการ Multi ก่อนข้างสูง คือ 3 วิทยาการ วิทยาการข้างเคียงที่จะมีส่วนเสริมสนับสนุนเรา ส่วนมากเขาก็อยู่ในสภาพเดียวกับเรา คือช่วยเราไม่ค่อยได้ ซึ่งสภาพนั้น ผมก็ยังเชื่ออยู่ว่าเป็นอยู่แม้แต่ในปัจจุบัน แต่สิ่งที่เป็นประเด็นที่ผมอยากจะนำมาเน้นก็คือว่าถ้าเมื่อไหร่ เราพูดถึงศาสตร์ของการบริหารแล้ว เราจะต้องคำนึงถึงองค์ความรู้ที่สามารถนำมาถ่ายทอดถ่ายทอด เพื่อให้เกิดเป็นการศึกษาอบรมแก่คนที่เขาทำหน้าทีทางด้านบริหารได้ และประยุกต์ไปสู่วิธีปฏิบัติได้และองค์แห่งความรู้ นั้น จะต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องให้มีความก้าวหน้าให้มีความทันสมัยอยู่เสมอจะทำเช่นนั้นได้คงจะต้องมีการวิจัยค้นคว้าที่ทำอย่างต่อเนื่อง และส่งผลไปสู่การเสริมสร้างหรือสร้างสรรค์วงจรความก้าวหน้าทางวิชาการอย่างต่อเนื่องในส่วนนี้

ถ้าจะถามผมวันนี้ ว่าอยู่ในสถานภาพที่น่าพึงพอใจหรือยัง ไม่น่าพึงพอใจเลย ผมเองเป็นผู้ที่มีส่วนกระทำผิดเอาไว้และก็ต้องสำนึกบาป แต่ว่าไม่คิดว่าเป็นบาปเพราะไม่ได้ทำผิดด้วยความจงใจที่จะก่อให้เกิดผลเสีย นั่นก็คือ เมื่อปี 2511-12 ผมได้ให้จุฬาฯ ยอมให้บริหารการศึกษามีแผน B ก่อนหน้านั้นเขาไม่ยอม เพราะจุฬาฯ สอนบริหารการศึกษามาตั้งแต่ปี 2507-08 ผมกับผู้ที่ดูแลบัณฑิตศึกษาว่า ในวิชาชีพบางวิชาชีพมีคนอยู่ 2 พวก พวกหนึ่งจะเป็นผู้ที่เรียนออกไปปฏิบัติการบริหาร พวกนี้จะไม่มีโอกาสทำวิจัย อีกพวกหนึ่งจะเป็นนักวิชาการบริหาร คือพวกอาจารย์ที่จะสอนบริหาร หรือที่ทำงานเกี่ยวกับวิชาการทางด้านบริหาร พวกนี้ควรจะเป็นผู้ที่ทำวิจัย แต่ผู้ที่ไม่ทำวิจัยคือ PLAN B นั่นละ ก็อย่างน้อยก็ต้องเป็น Research Consumer คือรู้วิจัยเพียงพอที่จะอ่านผลงานวิจัยและนำไปใช้ประโยชน์ได้ จนกระทั่งผู้ตัดสินใจยอม แต่พอยอมเสร็จแล้วท่านที่เอามา Implement ต่อมา แล้วก็ขยายออกวงไปสู่มหาวิทยาลัยอื่นด้วย เพราะตอนนั้นอะไรที่เกิดที่จุฬาฯ มันก็เกิดที่อื่น เพราะจุฬาฯ ทำก่อน คุ้มกับประสานมิตร ผลก็คือว่าไม่ค่อยมีใครทำ PLAN A ส่วนมากจะทำ PLAN B นั่นก็คือไม่ทำวิจัย พอไม่ทำวิจัย มันขาดสมดุล ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือว่าใครจะเป็นผู้ที่วิจัยค้นคว้าเพื่อสร้างสรรค์ จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการก็ไม่มี พอไม่มีความรู้ทางบริหารการศึกษาสั่งจากนอกได้ไหม มันสั่งจากนอกได้เฉพาะส่วนที่เป็นเชิงกระบวนการเชิงหลักการ เชิงทฤษฎี แต่ส่วนที่ต้องศึกษาวิเคราะห์จากพื้นฐานวัฒนธรรมและสังคมไทย ที่สถาบันการศึกษาที่มีส่วนผูกพันอยู่ ส่วนนั้นสั่งจากนอกไม่ได้ ผมไปเรียนสหรัฐอเมริกานั้นสิ่งที่ผมต้องโยนทิ้งทันที ไม่จมนมาเสียค่าขนส่ง ก็คือตำราที่ว่าด้วยเรื่องระบบเล็กได้เลย เพราะระบบการศึกษาสหรัฐนั้นต่างจากเราโดยสิ้นเชิง เนื่องจากการศึกษานั้นใช้ระบบการกระจายอำนาจสุดเหวี่ยง การศึกษาเป็นหน้าที่ของรัฐ รัฐแต่ละรัฐ มีอิสระในการจัดการศึกษา จะพูดได้ว่าสหรัฐฯ มี 50 ระบบ ในแต่ละรัฐรัฐก็ยังบอกว่า การศึกษาสำคัญเหลือเกิน จะมอบให้ใครจัดไม่ได้ จะต้องสร้างองค์กรขึ้นมารองรับการจัดการศึกษาเอง นั่นก็คือจัดให้มี School District ไม่ได้แบ่งตามเขตปกครอง ไม่ได้ตามเขตอะไรทั้งสิ้น ก็แบ่งกันไปตามความเหมาะสมของการจะเป็น School District แล้วก็บอกจะต้องให้ประชาชนเข้ามาบริหารการศึกษาระบบ ให้มี Bod Communication บอร์ดประชาชน

เป็นคนเลือก บอร์ดอำนาจเยอะแยะ แม้แต่กำหนดเรื่องภาคการศึกษาในแต่ละเขต ก็บอร์ดเป็นคนกำหนดแล้วก็บอกเอาละ เมื่อการศึกษาไปอยู่ในมือประชาชน จะต้องเอาผู้ที่เป็นมืออาชีพมาบริหาร ก็เลยมีระบบการผลิตและพัฒนาผู้บริหารที่เป็นมืออาชีพ แล้วก็ทำไกลถึงขนาดที่ว่าถ้าไม่มี License เป็นไม่ได้

ในสหรัฐอเมริกาคนจะเป็นอาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ต้อง ปริญญาโทและปริญญาโทนั้นจะต้องจบทางการบริหารการศึกษาด้วย และต้อง Certify โดยมี License ถ้าไม่มี License เป็นครูไม่ได้ เป็นครูใหญ่ไม่ได้ และถ้าจะเป็น Superior tendency จะแปลว่าเป็นศึกษาจังหวัด ก็เพื่ออำนวยความสะดวก ใหญ่กว่าศึกษา ศึกษาของเราตำแหน่งใหญ่แต่ไม่มีงานทำ เพราะฉะนั้น มันคนละเรื่อง ของเขาเป็นผู้ดำเนินการการศึกษามืออาชีพเลยครั้นบอर्डเป็น Layman ก็คือว่าเป็นคนนอก เป็นประชาชน เสร็จแล้วก็ต้องอาศัยผู้ดำเนินการการศึกษาเป็น Chief Executive เป็นผู้บริหารหลัก เงินเดือนสูงมาก เคียวนี่ ผู้ดำเนินการการศึกษาในแต่ละเขตการศึกษาที่เรียกว่า School District เงินเดือนบางคน ในบางเขต เช่น ชิคาโก เงินเดือนมากกว่าอธิการบดีมหาวิทยาลัย เพราะเขาถือว่าเป็นตำแหน่งสำคัญแล้วก็มีกำหนดเลยว่า จะต้องได้สูงกว่าปริญญาโท มันถึงทำให้เกิดการศึกษาในทางการบริหารการศึกษาและเราก็พยายามเอาอย่าง ทั้ง ๆ ที่ของเราก็ไม่ได้เหมือนเลย คือว่าเมื่อกำหนดว่าผู้บริหารสถานศึกษาคือ อาจารย์ใหญ่ Principle จะต้องได้ปริญญาโท เพราะผู้ที่จะเป็น Superior tendency จะต้องได้ Specialist Certificate ก็คือสูงกว่าโท ระหว่างโทกับเอก เรียกว่าเป็นระดับ บางแห่งก็เรียกว่า Professional Diploma ถ้าไม่ได้ Certificate อันนี้ก็ เป็นไม่ได้ เพราะถือว่า จะไม่ได้ใบอนุญาต เมื่อเป็นอย่างนี้ มันก็สอดคล้องให้เห็นชัดเจนว่า ในสหรัฐนั้นเขาถือเอาเรื่องบริหารการศึกษาไม่ใช่เป็นแค่เพียงศาสตร์แขนงหนึ่ง ที่ใคร ๆ ก็เรียนได้ เรียนไปแล้วไปทำอะไรก็ได้เหมือนบ้านเรา ลูกศิษย์ผมจำนวนหนึ่งสอนบริหารต่อเนื่องมา 20-30 ปี เคียวนี่ก็ยังสอนอยู่ทุกเย็น วันจันทร์กับวันพฤหัสบดี ตอนนี้อามา 2 วิชา หกโมงถึงสองทุ่ม ก็นั่งสอน ไม่ใช่ผมไม่เคยสอนที่มาพูดอย่าตำหนิว่าผมไม่รู้จะรับเพราะว่าเลิกสอนไปที่จริงยังสอนอยู่ทุกวันนี้ บางทีสอนมากกว่าอาจารย์ประจำของบางแห่งอีก เพราะฉะนั้น ความรู้สึกของผมก็คือว่า หลายคนมาเรียนแล้วกลับไปไม่ได้ใช้วิชาบริหารกลับไปสอนหนังสืออย่างเดิม เขาก็จับไปสอนภาษาไทย จับไปสอนสังคมอย่างเดิมแล้วก็ถามว่ามาเรียนทำไมบริหารเรียนเอาวุฒิเพิ่มไว้ก่อน เพื่อจะมีโอกาสบริหาร พอมีโอกาสก็มีแล้ว เพราะฉะนั้นลักษณะนี้ต่างกัน ตอนนี้อย่าคิดว่าผมทำถูก แต่มันเกิดเป็นช่องทางให้เกิดจุดอ่อนก็คือว่าเมื่อเสนอ PLAN B ไปแล้ว คนส่วนใหญ่จะเรียน PLAN B มันเป็นลูกผสม ขนผสมน้ำยาก็คือผู้เรียนก็อยากจะทำ PLAN B ส่วนหนึ่งก็ใช่ เพราะเขาออกไป เขาจะไปเป็นผู้บริหารเขาจะไม่เป็นนักวิชาการบริหารแต่ก็มีคนจำนวนหนึ่งซึ่งควรจะเรียน PLAN A ก็ไม่เรียน ขนผสมน้ำยาก็คือว่า ผู้เรียนก็ไม่ค่อยอยากเรียน เพราะมันจบบยาก หาหัวข้อยากก็ยาก ผู้สอนก็ชอบเพราะผู้สอนเองก็ไม่ค่อยถนัดเรื่องการวิจัย นี่พูดกันตรง ๆ เสร็จแล้วในที่สุด มันก็เลยเกิดผลประโยชน์กัน เปิด PLAN A ไว้ เพราะทวงเขาบอก ถ้าไม่เปิด PLAN A มีแต่ PLAN B เขาไม่ยอมให้เปิดถามว่ามีกี่คนเรียน PLAN A บางทีไม่มีเลย ส่วนใหญ่ก็จะไปเรียน PLAN B มันก็ไม่มีอะไรเสียหายมากหรอกครับ ยกเว้นเสียแต่ว่า เรื่องการวิจัยค้นคว้าที่จะมาสร้างสรรค์จริงใจความก้าวหน้าทางด้านวิชาการบริหารก็กระทบกระแทก เพราะผลงานวิจัยที่ออกมาก็เป็นผลงานวิจัยที่ค่อนข้างจะกระจัดกระจาย เป็นผลงานที่ทำตามความสนใจของแต่ละคน ผลที่ส่งออกมาในระยะที่เป็นเรื่องต่อเนื่องในระยะยาว และก่อให้เกิดความรู้ใหม่จริง ๆ ที่เอามาใช้ได้ไม่ค่อยมี

ถ้าเราปล่อยให้ศาสตร์ทางด้านบริหารอยู่ในสภาพเช่นนี้อย่างที่ปล่อยกันแล้ว ความหวังที่จะหวังเห็นศาสตร์บริหาร เป็นศาสตร์ที่องค์ความรู้ที่ทันสมัยอยู่เสมอ ที่เทียบเท่าเทียม ใกล้เคียงกับศาสตร์สาขาอื่นก็คงจะยาก นี่คือปัญหาที่ผมมองเชิงที่ให้ความสำคัญว่ามันต้องเป็น ศาสตร์แล้วก็ต้องใช้ศาสตร์พัฒนาคน ให้เป็นผู้บริหารการศึกษาและก็เห็นด้วยกับการที่จะมีการ เรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษาแล้ว วันหนึ่งก็ต้องขยับขึ้นไปเป็นปริญญาเอกสถาบันที่เปิด สอนระดับปริญญาเอกก็เริ่มที่จะรู้แล้วว่าเปิดปริญญาเอกนั้น ถามว่า 5 ปีจบไหม ไม่มีใครจบสัก คน ถามว่าทำไมไม่จบ ยังหาหัวข้อวิทยานิพนธ์ไม่ได้ ยังหาที่ปรึกษาไม่ได้ มันก็แสดงจุดอ่อน ให้เห็นในตัว

เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็จะต้องมีการพัฒนาผู้บริหารเป็นส่วนของการพัฒนาวิชาชีพที่ เรียกว่า Profession การพัฒนาวิชาชีพถ้าแขนงไหนจะเป็นวิชาชีพ แขนงนั้นต้องมีคุณลักษณะ 3-4 อย่าง คือ ประการแรกต้องมีบริการที่ให้แกสังคมที่ไม่มีใครเหมือนไม่เหมือนใคร ประการที่ สองต้องใช้วิธีการแก้ปัญหาในการที่จะให้บริการนั้น ประการที่สามจะใช้วิธีการแก้ปัญหาได้ ก็จะต้องมีการศึกษาอบรมที่มากพอ แล้วก็ต้องมีจรรยาของวิชาชีพ เป็นหลักยึดในการปฏิบัติ วิชาชีพ ผมก็เชื่อว่าการพัฒนาผู้บริหารการศึกษา คงคำนึงถึงว่าเรื่องการบริหารการศึกษานั้น ไม่เหมือนกับการสอน ถ้ามันเหมือนกับการสอนก็ไม่ต้องมีการบริหารการศึกษา เขาบอกว่าคนที่เรียนจบปริญญาทางการสอนมาแล้ว ครุศาสตร์ หรือการศึกษา ก็แล้วแต่อยู่ ๆ ไประยะ หนึ่งก็ขึ้นมารับบริหารได้ เพราะถ้าบริหารไม่ได้ต่างอะไรกับเรื่องการสอนแต่เราก็บอกว่าไม่ใช่ การบริหารต่างกับการสอนจริง คนที่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการสอนเป็นพื้นฐานสำคัญเพราะ เราคงไม่ตั้งใครที่ไม่มีประสบการณ์การสอนขึ้นมาเป็นครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการเพียง แต่รู้เรื่องการสอน แล้วมีประสบการณ์การสอนมามากนั้นไม่น่าจะพอ สำหรับการที่จะเป็นผู้บริหารสถานศึกษาถ้าคิดในแนวนี้นี้ก็หมายความว่า การบริหารเป็น Profession เป็นวิชาชีพชั้นสูง แขนงหนึ่งบางประเทศเขาสูงขนาด ว่ามีใบอนุญาตประกอบอาชีพอย่างในสหรัฐอเมริกา เป็นต้น คนที่ไปเรียนที่นั่นไปเรียนในมหาวิทยาลัย เขาจะถามเลยว่าท่านจะเรียนปริญญาโท แล้วกลับไปทำงานในเมืองไทยโดยไม่คำนึงถึง License ใหม่นี้คือ ไม่คำนึงถึงใบอนุญาตประกอบอาชีพบอกว่าไม่ใช่หรือเปลว ๆ ฉะนั้นอาจจะประกอบอาชีพที่นี้ด้วย เพราะฉะนั้นขอเรียน แบบที่ต้องได้ License พอเรียนแบบที่ได้ License จะต่างจากที่ไม่ได้ License เพราะว่าถ้าได้ License เขาจะต้องกำหนดเลยว่าวิชาที่ต้องเรียนมีอะไรบ้าง เพราะถ้าไม่มีวิชาเหล่านั้นให้ครบ เขาไม่ให้ License แต่ถ้าจะเรียนมาเป็นนักวิชาการบริหารโดยไม่แคร์ต่อ License ไม่ต้องเรียนวิชาบางวิชาก็ได้ อย่างเช่น ไม่ต้องเรียนวิชากฎหมายการศึกษาก็ได้ แต่ถ้าจะต้องได้ License ก็ต้องเรียนวิชากฎหมายการศึกษา เพราะว่าถ้าไม่รู้จักกฎหมายการศึกษาในประเทศเขาจะ ไปบริหารการศึกษาประเทศเขาไม่ได้แบบนี้ เป็นต้น ที่นี้เนื่องจากในประเทศเรา เราไม่มี License คือ เราไม่มีการกำหนดว่าคนจะเป็นผู้บริหารการศึกษาได้จากผู้ใด หรือสถาบันวิชาชีพ ไม่ได้กำหนดว่าจะต้องมีวุฒิ เช่น จบปริญญาตรีทางการศึกษา หรือโททางการศึกษา ถึงจะยอมให้บริหารยังไม่ได้มี License ทำนองนี้ มันก็ไม่มีหลักประกันอะไรว่าคนที่ขึ้นมาบริหารการศึกษาจำเป็นจะต้องเรียนทางบริหาร และมีอยู่จำนวนหนึ่งก็ไม่ได้เรียนทางบริหารก็ แสดงให้เห็นว่าในประเทศไทยนั้นจริง ๆ แล้วความพยายามในการที่จะ Professional Life เพื่อทำให้การบริหารการศึกษาเป็นวิชาชีพ ได้มีความพยายามอยู่แต่ในทางปฏิบัติจริงมันยัง

ไม่สมบูรณ์ เพราะยังไม่ได้มีเรื่องใบอนุญาตประกอบอาชีพยังไม่ได้มีเรื่องการกำหนดมาตรฐานร่วม ในลักษณะที่ว่าถ้าคนจะเป็นผู้บริหารจะต้องมีความรู้อะไร จะต้องเรียนอะไรแค่ไหน กฎหมายรองรับก็ไม่มีเพราะฉะนั้นตรงนี้ก็ป็นจุดอ่อนอีกจุดหนึ่ง ที่ควบคู่กันไปกับจุดอ่อนทางด้าน การเป็นศาสตร์แขนงหนึ่ง

ในโอกาสที่มีการสัมมนากันคราวนี้ ผมคิดว่าเรื่องที่ว่าการศึกษาเป็นกิจการที่สำคัญยิ่งเป็นกิจการขนาดใหญ่จะต้องมีระบบบริหารที่ดี จะต้องมีพัฒนานักบริหารให้มีความรู้ความสามารถที่จะบริหารกิจการที่สำคัญ และกิจการที่ใหญ่โตซับซ้อน คงไม่มีใครปฏิเสธแต่ปัญหาอยู่ที่เราพัฒนาศาสตร์ทางบริหารมาถึงจุดนี้ เท่าที่เราพัฒนาวิชาชีพทางบริหารมาถึงจุดนี้เรามั่นใจได้แค่ไหนหรือยังว่าจะสามารถผลิตและพัฒนาผู้ที่เรียนทางบริหาร ออกไปบริหารการศึกษาให้สมกับที่สำคัญ ให้ทันสมัย ให้ทัดเทียมกับการบริหารของแขนงอื่น ผมคิดว่านี่คือจุดที่เราน่าจะทบทวนกันอย่างหนักแล้ว ที่สำคัญที่สุดคือในการทบทวน ต้องยอมรับว่าถ้าเพียงส่วนใดที่ยังเป็นจุดอ่อน ไม่ว่าในแง่ของศาสตร์จุดใดที่ยังเป็นจุดอ่อนไม่ว่าในแง่ของวิชาชีพชั้นสูงก็จะต้องหาทางร่วมมือกับแก้ไขจุดอ่อนเหล่านั้น เพื่อที่จะร่วมกันพัฒนาให้ศาสตร์การบริหารการศึกษาไทยเป็นวิชาชีพชั้นสูง เป็นศาสตร์ที่สมบูรณ์ให้สมกับการที่เป็นการบริหารกิจการที่มีความสำคัญยิ่ง และก็มีคามจำเป็นอย่างยิ่ง ที่เราจะต้องพัฒนาศาสตร์การบริหารการศึกษาไทยให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ให้จงได้

